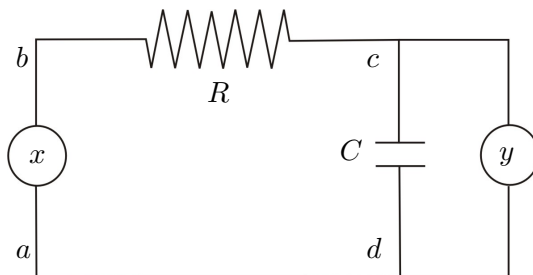

Insinöörimatematiikka: Fourier-analyysi

Demonstraatio 3, 9.5.2023

1. Kirjoita differentiaaliyhtälö kuvan piirin syöttöjännitteen x (input) ja mitattavan jännitteen y (output) välille ja tulkitse piiri signaalia muokkaavaksi laitteen: jännite x olkoon syöte ja y tuloste. Selvitä millä tavalla $y(t)$:n spektri $Y(f)$ riippuu $x(t)$:n spektristä $X(f)$. Selvitä lopuksi miten $y(t)$:n amplitudispektri voidaan esittää $x(t)$:n amplitudispektrin avulla.

Ohje: Jännite y on sama kuin pisteiden c ja d välinen jännite. Merkitse piirissä $a \rightarrow b \rightarrow c \rightarrow d \rightarrow a$ kulkevaa virtaa I :llä ja käytä Kirchhoffin sääntöjä sekä sähkötekniikan perusyhtälöitä $U = RI$, $U = \frac{Q}{C}$ ja $I = C \frac{dU}{dt}$. Mittarin y kautta kulkeva virta oletetaan nolaksi. Laske saadusta differentiaaliyhtälöstä Fourier-muunnokset ja lopuksi spektrien itseisarvot.

Mallivastaus: $x = RI + \frac{Q}{C} = RCy' + y$.

Merkitään $X(f) = \mathcal{F}[x(t)](f)$ ja $Y(f) = \mathcal{F}[y(t)](f)$, jolloin

$$X = RC \cdot 2\pi i f Y + Y = (2\pi i f RC + 1)Y$$

ja siis

$$Y = \frac{1}{2\pi i f RC + 1} X,$$

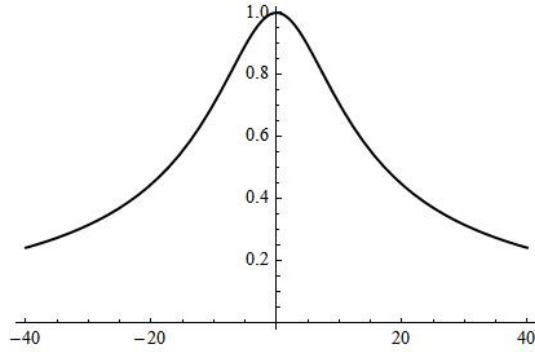
mistä

$$|Y| = \frac{1}{\sqrt{1 + (2\pi RC f)^2}} |X|.$$

Jos merkitään $f_0 = \frac{1}{2\pi RC}$, saa viimeisin yhtälö muodon

$$|Y| = \frac{1}{\sqrt{1 + (\frac{f}{f_0})^2}} |X|.$$

Tulkintaa: Funktion $H(f) = \frac{1}{\sqrt{1 + (\frac{f}{f_0})^2}}$ graafinen esitys (alla kuva arvolla $f_0 = 10$) tarjoaa selityksen siihen, miksi tehtävän piiriä kutsutaan *alipäästö-suodattimeksi*. Funktion $H(f)$ arvo on lähellä lukua 1 kun taajuus f on lähellä nolla, mutta f :n kasvaessa itseisarvoltaan suuremmaksi arvon $H(f)$ lähenee nollaa.

Mikäli tehtävän piiri ajatellaan laitteeksi, joka muokkaa lähtöjännitteestä x (input) tulostejännitteen (output), voidaan todeta että yhtälön $|Y| = H(f) |X|$ perusteella lähellä nollaa olevat taajuuudet signaalissa x eivät vaimene paljoakaan, mutta kaukana nollasta olevat taajuuudet vaimenevat paljon: $H(f)$ toimii vaimennuskertoimena. $H(f)$ onkin ideaalisen pulssifunktion reaalinen vastine, joka voidaan toteuttaa passiivisilla (eivät tarvitse ulkoista virtalähdettä) komponenteilla tässä tapauksessa, jossa signaalia edustaa jännitteen vaihtelu.

2. Signaalista $f(x)$ on saatu 1000 näytettä aikavälillä $[0, 1]$ tasaisin väliajoin, mikä merkitsee sitä, että signaalia esittää jono $(f_0, f_1, \dots, f_{999})$. Tämän signaalin diskreetti Fourier-muunnos on jono $(F_0, F_1, \dots, F_{999})$. Minkä taajuuden amplitudia tällöin edustavat F_{11} , F_{499} , F_{782} ja F_{946} ?

Mallivastaus: Taajuuudet ovat 11, 499, $1000 - 782 = 218$ ja $1000 - 946 = 54$

3. Etsi 2×2 -matriisi U , joka toteuttaa 2-pituisten jonojen diskreetin Fourier-muunnoksen:

$$\begin{pmatrix} F_0 \\ F_1 \end{pmatrix} = U \begin{pmatrix} f_0 \\ f_1 \end{pmatrix}.$$

Mikä on U :n käänteismatriisi? Ohje: Määritä ensin muunnos luonnollisen kannan vektoreille $(1, 0)^T$ ja $(0, 1)^T$.

Vastaus: Jos $(F_0, F_1) = \text{DFT}(f_0, f_1)$, on

$$F_0 = \frac{1}{\sqrt{2}} \sum_{k=0}^1 f_k e^{-\frac{2\pi i k \cdot 0}{2}} = \frac{1}{\sqrt{2}}(f_0 + f_1)$$

ja

$$F_1 = \frac{1}{\sqrt{2}} \sum_{k=0}^1 f_k e^{-\frac{2\pi i k \cdot 1}{2}} = \frac{1}{\sqrt{2}}(f_0 - f_1)$$

mistä voidaan laskea $\text{DFT}(1, 0) = \frac{1}{\sqrt{2}}(1, 1)$ sekä $\text{DFT}(0, 1) = \frac{1}{\sqrt{2}}(1, -1)$. Näin ollen

$$U = \frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & -1 \end{pmatrix}.$$

Tästä voidaan määrittää $U^{-1} = U$.

4. Olkoon $(F_0, F_1, \dots, F_{N-1}) = \text{DFT}(f_0, f_1, \dots, f_{N-1})$ ja $(G_0, G_1, \dots, G_{N-1}) = \text{DFT}(g_0, g_1, \dots, g_{N-1})$. Sijoita summaan

$$\sum_{r=0}^{N-1} G_r F_{l-r}$$

lauseke F_{l-r} :lle, vaihda summausjärjestys ja sievennä mahdollisimman pitkälle. Tulkitse näin saatu yhtälö vertaamalla sitä Fourier-muunnosten konvoluutioon.

Mallivastaus:

$$\begin{aligned} \frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{r=0}^{N-1} G_r F_{l-r} &= \frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{r=0}^{N-1} G_r \frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{k=0}^{N-1} f_k e^{-\frac{2\pi i k(l-r)}{N}} \\ &= \frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{k=0}^{N-1} \sum_{r=0}^{N-1} G_r \frac{1}{\sqrt{N}} f_k e^{-\frac{2\pi i k l}{N}} e^{\frac{2\pi i k r}{N}} \\ &= \frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{k=0}^{N-1} f_k e^{-\frac{2\pi i k l}{N}} \underbrace{\frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{r=0}^{N-1} G_r e^{\frac{2\pi i k r}{N}}}_{g_k} = \frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{k=0}^{N-1} f_k g_k e^{-\frac{2\pi i k l}{N}}. \end{aligned}$$

Viimeisin lauseke on tulojonon $(f_0 g_0, f_1 g_1, \dots, f_{N-1} g_{N-1})$ diskreetin Fourier-muunnoksen l :s alkio. Saatu kaava on siis diskreettien Fourier-muunnosten konvoluutio.

5. *Neoconocephalus robustus* -lajin hepokatti tuottaa 6,6 kHz taajuisen, yli kilometrin päähän kuuluvan äänen. *Nikon Coolpix 5200* -kameran mikrofoni ei silti taltioi sen ääntä edes lähietäisyydeltä. Mitä voidaan tällöin päätellä taajuudesta, jolla mikrofoni taltioi ääninäytteitä?

Mallivastaus: Taltiointitaajuus on pienempi kuin $2 \cdot 6,6 \text{ kHz} = 13,2 \text{ kHz}$.

6. Laske jonon $(8, 1, 8, 0)$ diskreetti Fourier-muunnos käyttämällä FFT-algoritmia.

Mallivastaus: Lasketaan ensin $\text{FFT}(8, 8)$ ja $\text{FFT}(1, 0)$. Ensimmäistä varten todetaan, että $\text{FFT}(8) = (8)$, joten

$$\text{FFT}(8, 8) = \frac{1}{\sqrt{2}}(8 + e^{-\frac{2\pi i \cdot 0}{2}} 8, 8 + e^{-\frac{2\pi i \cdot 1}{2}} 8) = \frac{1}{\sqrt{2}}(16, 0).$$

Samoin $\text{FFT}(1) = (1)$ ja $\text{FFT}(0) = (0)$, joten

$$\text{FFT}(1, 0) = \frac{1}{\sqrt{2}}(1 + e^{-\frac{2\pi i \cdot 0}{2}} 0, 1 + e^{-\frac{2\pi i \cdot 1}{2}} 0) = \frac{1}{\sqrt{2}}(1, 1).$$

Täten

$$\begin{aligned} &\text{FFT}(8, 1, 8, 0) \\ &= \frac{1}{2}(16 + e^{-\frac{2\pi i \cdot 0}{4}} \cdot 1, 0 + e^{-\frac{2\pi i \cdot 1}{4}} \cdot 1, 16 + e^{-\frac{2\pi i \cdot 2}{4}} \cdot 1, 0 + e^{-\frac{2\pi i \cdot 3}{4}} \cdot 1) \\ &= \frac{1}{2}(16 + 1, 0 - i \cdot 1, 16 - 1, 0 + i \cdot 1) = \frac{1}{2}(17, -i, 15, i). \end{aligned}$$